

Původní obyvatelé severní Evropy a Grónska

ZS 2013

úterý 17.30 – 19.00, FF UK nám. J. Palacha, Oddělení skandinavistiky, 3. patro, místnost 319

vyučující: PhDr. Vendula Hingarová, PhD. (indianske.jazyky@seznam.cz)
a PhDr. Ing. Zdeněk Lyčka (Zdenek_Lycka@mzv.cz)

Program kurzu:

1. (8/10) Úvodní hodina: Původní obyvatelé Severu
2. (15/10) Přístup k původním obyvatelům ve Skandinávii a v Grónsku: politická, kult. a jazyk. práva
četba na přednášku: - 3 časopisecké články k původním obyvatelům Arktidy (můžete čerpat z českých psaných textů – viz seznam literatury v sylabu či v knize Sámové, jazyk, literatura a společnost)
- Lyčka, Zdeněk: Grónsko na prahu nové éry, in: Mezinárodní politika 08/2008, str. 12-16
3. (22/10) Grónané – historie a kultura
četba na přednášku: Jensen, Ole G.: Strípkový grónský kultury, Triton, Praha 2010, 79 s.
4. (29/10) Grónské mýty a pověsti, Knud Rasmussen (host z Grónska: Hivshu)
četba na přednášku: Rasmussen, Knud: Grónské mýty a pověsti, Argo, Praha 2007, 306 s. -Úvod (8 s.), kap. Inuitská mytologie a Představy o životě (s. 239 – 296), mýty a pověsti v rozsahu min. 100 s.)
5. (5/11) Grónština (kalaallisut) a kanadský inuktitut – nejtěžší jazyky na světě
četba na přednášku: Pelly, David F.: Inuktitut – A Remarkable Heritage, an Uncertain Future; in: Above & Beyond, Canada's Arctic Journal, May/June 2006, s. 29-33
6. (12/11) Klimatické, geopolitické a bezpečnostní souvislosti budoucího vývoje v Arktidě
četba na přednášku:
Význam arktické oblasti v mezinárodních vztazích pro zájmy ČR. Vědecký projekt Ministerstva zahraničních věcí ČR, 2010 Zkrácená verze. T. Hořejšová, B. Janský, V. Hingarová, Jan Šír.
Dostupné na stránkách MZV, celá verze projektu v knihovně MZV
7. (19/11) Grónská samospráva; zahraniční host – vedoucí Grónského zastoupení v Kodani
Tove Søvndahl Gant, přednáška v angličtině: Greenland - A Self-governed Country in the Arctic
četba na přednášku: Denmark, Greenland and the Faroe Islands: Kingdom of Denmark Strategy for the Arctic 2011-2020, Copenhagen, Nuuk, Tórshavn 2011, 60 s.
8. (26/11) Expedice do Grónska a kultura grónské mládeže; host z Dánska – Jakub M. Christensen, dvě přednášky v angličtině:
– Denmark-Expedition to North-East Greenland 1906-1908 and Greenland's connection to Denmark; - Arctic HipHop (rap/graffiti/breakdance): origins & present day cross-culture

četba na přednášce:

Rasmussen, Knud: Cesta bílým tichem, Orbis, Praha 1965, 204 s. - úvod a doslov

Thisted, Kirsten + Langgård, Karen: From Oral Tradition to Rap - prolistovat

Trondhjem, Jørgen: 100 Years of Greenlandic Art, Turbine 2011, 135 s. - prolistovat

9. (3/12) Sámové – historie

četba na přednášce:

- prozkoumat stránky: www.galdu.org

- Minde, Henrik: Assimilation of the Sámi – Implementation and Consequences. In: Gáldu Čála, Journal of Indigenous Rights No: 3/ 2005

- Kvist, Roger, Swedish Saami policy 1550-1990. In Readings in Saami history, culture and language III. Umeå University.

- Jernsletten. 2002. Development of a Sámi elite in Norden. In: K. Karppi & J. Érikson (eds.) *Conflict and cooperation in the North*. Umeå University.

10. (10/12) Současní Sámové – kulturní specifika, jazyková politika a postoje k menšinovým jazykům, revitalizace jazyka

četba na přednášce:

- Todal, Jon 2009 „On sociolinguistics in Sámi contexts“ IN Sámové, jazyk, literatura a společnost.

- Hingarová 2009. Vitalita sámštiny napříč generacemi. IN Sámové, jazyk a společnost.

- Šatava, Leoš 2001. Jazyk a identita etnických menšin : možnosti zachování a revitalizace. Praha: Cargo (vybrané kapitoly)

11. (17/12) Současné sámské jazyky a sámská literární tvorba

četba na přednášce: 3 odborné články a 4 ukázky beletrie:

- Kovář, Michal 2009 „Stručný přehled rysů severosámské gramatiky“ IN Sámové, jazyk, literatura a společnost

- Harald Gaski (2009) „Obrazy v textech. Stručný přehled starší a současné sámské literatury“ IN Hingarová – Hubáčková – Kovář : *Sámové, jazyk, literatura a společnost*. Červený Kostelec, Mervart.

- Kovář, Michal 2006. Zpráva o sámské literatuře a jejích specifikách. In *Suomi a my*. Opera Academiae Paedagogicae Liberecensis. Liberec, Technická univerzita v Liberci, s. 106–111

úryvky beletrie: (viz *Sámové, jazyk, literatura a společnost*)

Valkeapää, Nils-Aslak 1992: Dvě básně ze sbírky Beaiivi, áhčažan. Přel. Markéta Hejkalová. *Světová literatura* 37, 4, s. 62–63

12. (7/1) Sámský film a referáty

Doprovodné akce:

6/11 Vernisáž ilustrací M. Velíška a L. Drtiny k českému překladu grónských a sámských mýtů, pověstí a pohádek, České centrum Praha (Rytířská 31, Praha 1)

5/12 Filmová projekce v kině Evald

Požadavek k udělení zápočtu :

- 1) pravidelná účast, maximálně tři absence

- 2) pravidelná četba na přednášky
- 3) ústní referát na zvolené téma (20 min), termín nahlášení: 17.12. 2013
- 4) písemně zpracovaný referát, termín odevzdání v elektronické podobě: 30.1. 2014

Návrhy k referátům: (každý student si zvolí libovolné téma, které je potřeba konzultovat s vyučujícím)

Sámové:

Percepce Sámů (Laponců) ve vybraných beletristických dílech
 Analýza ústní slovesnosti Sámů
 Slovní zásoba sámštiny ve srovnání s (finštinou, norštinou, popř. češtinou)
 Gramatická podobnost sámštiny a finštiny
 Percepce Sámů ve skandinávském tisku
 Revitalizace jazyka na příkladu sámštiny a dalších ohrožených jazyků
 Představení českého odborníka na sámskou problematiku: Václava Marka
 Sámské artefakty ve sbírkách Náprstkova muzea v Praze

Grónsko:

Ochranovská misie v Grónsku
 Dánský experiment na grónských dětech
 Vztah mezi lidmi a zvířaty v inuitských mýtech a pověstech
 Gramatická a výrazová podobnost a různost grónštiny a inuktitutu
 Původní význam grónských slov, přejímání výrazů z dánštiny a angličtiny do grónštiny, vlastní jména
 Představení grónsko-dánského polárníka a spisovatele Knuda Rasmussena
 Strategie Dánského království pro oblast Arktidy v letech 2011-2020
 Inuitské artefakty ve sbírkách Náprstkova muzea v Praze

Povinná četba:

- 1) Hingarová, V. & Hubáčková, A. & Kovář, M. 2009: *Sámové, jazyk, literatura a společnost*. Červený Kostelec, P. Mervart.
- 2) Lyčka, Zdeněk: Grónsko na prahu nové éry, in: *Mezinárodní politika* 08/2008, str. 12-16
- 3) Rasmussen, Knud: *Grónské mýty a pověsti*, Argo, Praha 2007, 306 s. (povinně: Úvod (8 s.), kap. Inuitská mytologie a Představy o životě (s. 239 – 296), mýty a pověsti v rozsahu min. 100 s.)
- 4) Jensen, Ole G.: *Střípky grónské kultury*, Triton, Praha 2010, 79 s.
- 5) četba alespoň jednoho beletristického díla ze sámské či grónské literatury (min. 100 stran)
- 6) povinně četba jedné odborné publikace viz níže dle seznamu (min. 150 stran)
- 7) pravidelná četba textů na přednášky.

Doporučená literatura k sámským reáliím

pozn.: *MkP* - Městská knihovna v Praze, *Klem* Národní knihovna v Klementinu

historie, politika a sociální situace menšin:

Minde, H. (ed.) 2008. *Indigenous Peoples: Self-determination, Knowledge, Indigeneity*. Tromsø: UiT.

- Jentoft, Svein & Henry Minde, Ragnar Nilsen 2003. Indigenous peoples : resource management and global rights. Delft : Eburon *Klem*
- Hansen, Lars Ivar & Bjørnar Olsen 2004. Samenes historie fram til 1750. Oslo: Cappelen Ak. Forlag. *Klem*
- Lähteenmäki, Maria 2006. The peoples of Lapland : boundary demarcations and interaction in the North Calotte from 1808 to 1889 /. Helsinki : Finnish Academy of Science and Letters. 335 s *Klem*
- Eidheim, Harald 1971 "When ethnic identity is a social stigma", in Eidheim, H., Aspects of the Lappish Minority Situation. Oslo: Universitetsforlaget. 17 p.
- Lähteenmäki, Maria 2006. Terra Ultima: a short history of Finnish Lapland / Helsinki : Otava. 151 s *Klem*
- Hovland, Arild 1999. Moderne urfolk:samisk ungdom i bevegelse .Oslo: Ungforsk/NOVA Cappelen akademisk forlag.
- Vigdis Stordahl. 1996. Same i den moderne verden : endring og kontinuitet i et samisk lokalsamfunn. Karasjok : Davvi Girji.
- Marek, Václav 1992. Samene i Susendalen. Oslo: Hattfjelldal kommune. 244 s. *Klem*
- portál k sámským reáliím – odborné články <http://www.utexas.edu/courses/sami/>

Sámská literatura:

- Kovář, Michal 2006. Zpráva o sámské literatuře a jejích specifikách. In *Suomi a my*. Opera Academiae Paedagogicae Liberecensis. Liberec, Technická univerzita v Liberci, s. 106–111
- Friis, Jens Andreas 1919. *Lajla* : národopis. obraz z laponských krajů. přel. J. Kořenský. Praha: J.Otto *Klem*
- Valkeapää. Nils Aslak 1990. Vindens veier. Oslo: Tiden.
- Valkeapää. Nils Aslak 1991. Solen, min far.
- Lukkari, Rauni Magga 1999. The Time of the Lustful Mother. Karasjok: Davvi Girji OS.
- Lukkari, Rauni Magga 2007. Hilsen til. Oslo: Gollegiella.
- Ailo, Gaup 1982. Joiken og kniven. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Ailo, Gaup 1984. I Stallos natt. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Utsi, Paulus & Inger Utsi. 1980 Giella giellain. Divttat/Dikter. Kiruna
- Gaski, Harald 1997. In the Shadow of the Midnight Sun. Contemporary Sami Prose and Poetry. Karasjok: Davvi Girji OS.
- Gaski, Harald 1991. Våja Våja Nana Nana. Samiske tekster. Norsk: LNU, Cammpelens forlag.
- Gaski Harald 2003. Beivvi bárdni. Sámi son of the Sun. Karasjok, Davvi Girji.
- Just Knud Qvistad 2006. O muži, který si koupil svědění : pohádky a pověsti Sámů: výběr z díla; úvodní a doprovodný text napsal Zdeněk Lyčka. Praha: Argo. *MkP*
- Václav Marek (Ed.) 2000 Noidova smrt : pověsti a pohádky z Laponska. Praha : Triáda. *Klem*
- Václav Marek 1972. Kočovníci věčné touhy: Román. Brno: Blok., S 343 *Klem*
- Rasmussenová, Nelly 1995. Děti severských šamanů: Cestopis. Rudná u Prahy: Fleur., 223 s. *MkP*

sociolingvistika a lingvistika:

- Gaup Eira, Inger Marie 2000. Samiske språk i Nordic countries. Status- and Domain Clarification. IN DIEDUT nr.4/2000. Sámi Instituhta.
- Koskinen, Arja 1998 Toiminnan välttämättömyys ja mahdollisuus : pohjoissaamen modaalisten ilmausten semantiikkaa ja syntaksia. Helsinki : Suomalais-Ugrilainen Seura. 271 s *Klem*
- Hyltenstam, Kenneth & Christopher Stroud 1991. Språkbyte och språkbevarande. Om samiskan och andra minoritetsspråk. Sverige: Studentlitteratur.
- Bull, Tove et al. 2007. Språk og språkforhold i Sápmi. Berlin: Nordeuropa-Institut.
- Sammallahti, Pekka 1989. "Linguistic look at Sami prehistory". Acta borealia vol. 6, 3-11.
- Johansen, Inger. 2007. „Revitalisering av sørsamisk språk“ In Tove Bull (ed.) Språk og språkforhold i Sápmi. Berlin: Nordeuropa-Institut der Humboldt Universitat, 141-152.

Sveriges officiella minoritetsspråk, småskrift utgiven av Svenska språknämnden 2003.

Šatava, Leoš 2001. Jazyk a identita etnických menšin: možnosti zachování a revitalizace. Praha: Cargo *Klem*

Sammallahti, Pekka. 1998. The Saami Languages. Karasjok: Davvi Girji.

Todal, Jon 2006. The Southern Saami Language in Svahken Sijte. *International Journal of the Sociology of Language*, 180, pp 147–158

Todal, Jon 2007. Samisk språk i Svahken Sijte. Sørsamisk vitalisering gjennom barnehage og skule.

Kautokeino, Nordisk samisk institutt

Doporučená literatura ke Grónsku:

Grónská literatura, literatura o Grónsku a Arktidě:

Bjørn, Anders: Sila – Grønlandsk religion, Pantheon 1992, 101 s.

Frederiksen, Thomas: Grønlandske dagbogsblade, Gyldendal 1980, 152 s.

Freuchen, Peter: Moje mládí v Grónsku, Václav Petr, Praha 1939

Freuchen, Peter + Salomonsen, Finn: Pod polárním sluncem, Orbis, Praha 1972, 364 s.

Freuchenová, Pipaluk: Ivik, SNDK, Praha 1958

Gilberg, Aage: Nejsevernější lékař, Nakladatelství ELK, Praha 1947, 174 s. (nebo Práce, Praha 1968, 128 s.)

Gitz-Johansen, Jeppe: Figurer i grønlandsk mytologi, Gitz, Svaneke 2009, 65 s.

Jensen, Flemming: Vejledning i sælfangst, Lindhardt og Ringhof 2007, 94 s.

Jørgensen, Ole: Soul, Beautify Thyself, Klim, Aarhus 2008, 355 s.

Jørgensen, Ole + Tukkaq Teatret: Eskimoisk trommesang, dans, digtning, livssyn, leg og tegninger, Tukkaq Teatret 1979

Kjems, Rud: Horisonter af Is, Gad, København 1981, 224 s.

Leine, Kim: Profeterne i Evighedsfjorden, Gyldendal 2012, 528 s.

Lynge, Finn: Kampen om de vilde dyr

Rasmussen, Knud: Cesta bílým tichem, Orbis, Praha 1965, 204 s.

Rasmussenová, Nelly: Lidé z Baffinova ostrova, Panorama, Praha 1989

Rosing, Jens: Hvis vi vågner til havblik, Borgens Forlag, København 1993 (existuje též franc. verze Si nous nous réveillons par temps calme, Paulsen, Paris 2007)

Rosing, Otto: Taseralik, Atuakkiorfik A/S, Nuuk 2005, 224 s.

Thisted, Kirsten (ed.): Grønlandsforskning. Historie og perspektiver. Det grønlandske Selskabs skrifter XXXVIII, København, 2005

Thisted, Kirsten: Således skriver jeg, Aron I-II, Atuakkiorfik 1999, 539 s.

Thisted, Kirsten + Langgård, Karen: From Oral Tradition to Rap

Trondhjem, Jørgen: 100 Years of Greenlandic Art, Turbine 2011, 135 s.

Ullerup, Jørgen: Rejsen til polarfolket, Jyllands-Postens Forlag 2009, 266 s.

Wilhelm, Henrik: De nye grønlandere, Det grønlandske Selskabs skrifter XL, København, 2008

Lingvistika:

Berthelsen, Christian: Kalaallisut sungiusaatit/Læsestykker i grønlandsk, Atuakkiorfik Ilinniusiorfik 1996, 144 s.

Bjørnum, Stig: Grønlandsk grammatik, Forlaget Atuagkat 2012, 276 s.

Hertling, Birgitte + Heilmann, Pia Rosing: Qaagit – Grønlandsk som fremmedsprog + Løsningshæfte (+ DVD), Atuakkiorfik Undervisning, Nuuk 1966, 100 + 68 s.

Pelly, David E.: Inuktitut – A Remarkable Heritage, un Uncertain Future; in: Above & Beyond, Canada's Arctic Journal, May/June 2006, s. 29-33

Learn Greenlandic with Per Langgård/Lær grønlandsk med Per Langgård I + II, LearnGreenlandic 2011 (2 DVD)

Historie, biografie, strategie:

Barfoed, Niels: Manden bag helten, Gyldendal, København 2011, 461 s.

Bro, Henning: Grønland – Kilder til en dansk kolonihistorie, Det grønlandske Selskab, København, 1993, 320 s.

Busck, Steen + Poulsen, Henning: Dějiny Dánska, Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2007, 427 s.

Claesson, Paul (red.): Grønland – Middelhavets Perle, Eirene, København 1983

Dahl, Jens: Arktisk selvstyre - historien bag og rammerne for det grønlandske hjemmestyre, Akademisk Forlag 1986

Denmark, Greenland and the Faroe Islands: Kingdom of Denmark Strategy for the Arctic 2011-2020, Copenhagen, Nuuk, Tórshavn 2011, 60 s.

Erngaard, Erik: Grønland i tusinde år, Lademann, Copenhagen 1973, 240 s.

Frederiksen, Kurt L.: Kongen af Thule, Rhodos, København 1995, 359 s.

Gulløv, Hans Christian: From Middle Ages to Colonial Times, Meddelelser om Grønland, Man & Society 1997, 502 s.

Hastrup, Kirsten: Vinterens hjerte, Gads Forlag 2010, 751 s.

Olsen, Tupaarnaq Rosing: I skyggen af kajakkerne

Petersen, H. C.: Grønlændernes historie før 1925, Atuakkiorfik, Nuuk 1991, 273 s.

Štěříková, Edita: Christian David, historicko-vlastivědná společnost Moravian, Suchdol n. Odrou 2012

Štěříková, Edita: Matouš Stach, historicko-vlastivědná společnost Moravian, Suchdol n. Odrou 2012

Wilhjelm, Henrik: ”af tilbøielighed er jeg grønlandsk”, Det grønlandske Selskab 2001, 528 s.

Film:

Nørrested, Carl: Grønlandsfilm/Greenland on Film, North 2011, 119 s.

Atanarjuat, the Fast Runner, 2011 (Zacharias Kunuk)

Eksperimentet, 2011 (Louise N. D. Friedberg)

Inuk, 2013 (Ole Jørn Hammeken)

Inuk Woman City Blues, 2002 (dok., Laila Hansen)

Nanook, 1922 (dok., Robert J. Flaherty)

Nuummioq, 2011 (Otto Rosing + Torben Bech)

Qaqqat Alanngui. Tumit Production, 2010, <http://www.youtube.com/watch?v=Xn4cbTkr8Us>

Qivittoq, 1956

Palos Brudfærd, Palladium 1934 (Knud Rasmussen + Friedrich Dalsheim / režie)

Databáze:

Sonne, Birgitte, 2006: Grønlandske fortællinger - <http://sonne.arktiskeksikon.dk/index.php?id=47>
www.arktiskebilleder.dk